

10. Схиртладзе А.Г. Проектирование нестандартного оборудования / А.Г. Схиртладзе, С.Г. Ярушин. – М. : Новое знание, 2006. – 424 с.
11. Технология пищевых производств / Под ред. А.И. Украинца. – К. : Издательский дом «Аскания», 2008. – 736 с.
12. Технология пищевых производств / Под ред. Л.П. Ковальской. – М. : Агропромиздат, 1988. – 286 с.
13. Технологія продукції харчових виробництв / Під ред. Ф.В. Перцевого. – Харків :ХДУХТ, 2006. – 318 с.

Анотація

У статті розглянуто питання підвищення якості професійної підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі за допомогою формування змісту творчого навчання харчовим технологіям. Запропоновано використовувати дидактичну тривимірну модель. Формування змісту навчання на основі дидактичної тривимірної моделі надасть можливість студентам структурувати навчальний матеріал з харчової технології, системно враховувати ознаки технології, розробляти та удосконалювати харчові технології.

Аннотация

В статье рассмотрены вопросы повышения качества профессиональной подготовки будущих инженеров-технологов путем формирования содержания обучения пищевым технологиям. Предложено использовать дидактическую трехмерную модель. Формирование содержания образования на основе дидактической трехмерной модели позволит студентам структурировать учебный материал по пищевым технологиям, системно учитывать признаки технологии, разрабатывать и совершенствовать пищевые технологии.

Summary

The article considers the issue of increasing the quality of professional training of future engineers' food industry using simulation content with creative learning food technology. The didactic three-dimensional model to propose is used. Simulation training content allows students to structure course material with food technology, system characteristics into account technology to develop and improve food technology.

Ключові слова: професійна підготовка, харчова галузь, інноваційні технології, зміст навчання, узагальнена модель, евристичні прийоми, тривимірна дидактична модель.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, пищевая отрасль, инновационные технологии, содержание обучения, обобщенная модель, эвристические приемы, трехмерная дидактическая модель.

Key words: professional training, the food industry, innovation technology, contents of training, generalize model, heuristic method, three-dimensional didactic model.

Подано до редакції 11.10.13.

УДК[3786:37.011.3-051]:78

© 2013

Ляшенко О.Д.

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ВЧИТЕЛЯ-МЕНЕДЖЕРА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ТА СПОСОБИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасне українське суспільство, потребуючи змін в системі загальної середньої освіти, висуває високі вимоги до рівня кваліфікації майбутніх фахівців, орієнтує вищі навчальні заклади на підготовку високоосвічених і компетентних майбутніх вчителів. У нинішніх умовах потрібні фахівці, здатні вільно орієнтуватися в сучасних реаліях, використовувати досягнення науково-технічного прогресу, забезпечувати новий рівень гуманізації усіх сфер педагогічної діяльності, адаптуватися і бути менеджером у будь-якому колективі (учнів, учителів). Саме така підготовка, заснована на нових підходах до навчання, зокрема на залученні принципів менеджменту, надасть можливість молодим учителям стати справжніми професіоналами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Розуміючи, що менеджер – це фахівець, який організовує конкретну продуктивну роботу учнів і педагогів, є сенс звернутися до наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників з проблем професіоналізму вчителя. Слід зазначити, що в сучасній науковій літературі не існує єдиних підходів до визначення цього терміна. До проблеми професіоналізму вчителя зверталися у своїх дослідженнях західноєвропейські вчені: Т. Аткинсон, Е. Ботьє, Р. Бурдонкль, М. Губерман, Х. Кодрон, М. Монтані, Ф. Перрену, А. Робер, Х. Тедеско, П. Хілгрєн, Б. Шарло. Вони розкривають у своїх працях питання професіоналізму вчителя і шляхи вдосконалення його педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку західноєвропейського суспільства.

Проблема професіоналізму вчителя була предметом дослідження багатьох російських і українських науковців. Аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми, а також праць І. Багаєвої, О. Бодальнової, Ф. Гоноболіна, Н. Гузій, А. Деркача, Н. Кузьміної, Ю. Кулюткіна, К. Левітан, А. Маркової, І. Підласого, В. Радуга, Є. Рогова, Г. Сагач, В. Сіненко, В. Сластьоніна, Г. Сухобської та інших дали можливість дійти висновку, що професіоналізм вчителя – це складне особистісне утворення, яке охоплює: професійно-педагогічні знання,

уміння, навички, професійні якості особистості, нестандартні професійні дії, прагнення постійно оновлювати й розширювати педагогічний кругозір, креативні здібності вчителя-менеджера і потребу у створенні й реалізації педагогічних інновацій. Науковці зазначають, що основи професіоналізму майбутніх вчителів закладаються у процесі оволодіння та тривалого виконання діяльності, що забезпечує якісно новий, більш ефективний рівень вирішення складних професійних завдань.

Формулювання цілей статті... Мета статті – визначити професійні якості вчителя-менеджера музичного мистецтва та способи їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження... Вимоги до будь-якого виду діяльності (педагогічної, музично-педагогічної, художньо-педагогічної), які потребують від людини певних особистісних якостей, особливих розумових процесів, знань, умінь, навичок для успішної роботи, містять професіограми. Їх науковці почали розробляти ще на початку ХХ століття, а у 30-х роках були створені професіограми вчителя музики. Першими їх авторами були П. Блонський і С. Шацький, з часом їх поглибили і збагатили Л. Арчажнікова, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін. Пошук і визначення необхідних знань, умінь, якостей і здібностей зумовили формування своєрідних «колекцій». Так, у науковій літературі виділяють 70 професійно вагомих музично-педагогічних, художньо-педагогічних і педагогічних якостей, значну кількість знань і вмінь.

Суттєвими у наш час є навчальні посібники з теорії і практики менеджменту в освіті (В. Андросюка, В. Крижко, Т. Пляченко, В. Симонова, С. Рєзніка), автори яких концентрують свою увагу на професіограмі, або карті компетентностей вчителя-менеджера. Вони створюють портрет ідеального педагога, визначаючи вимоги до його особистісних якостей, здатності виконувати певні професійні функції і соціальні ролі, розкриваючи професійну структуру особистості.

Серед професійно важливих якостей особистості вчителя-менеджера музичного мистецтва є: працездатність і організованість, відповідальність і наполегливість, порядність і людяність, врівноваженість і компетентність, активність, гнучкість поведінки, вимогливість і чуйність, вдумливість, гуманність і дисциплінованість, принциповість і щирість та багато інших.

Поряд з ідеальними якостями вчителя-менеджера музичного мистецтва, вказується й на неприпустимі або такі, що заважають його роботі: упертість, квапливість, відсутність почуття гумору, а також надмірна м'якість, нерішучість, сухість, образливість, неорганізованість, дратівливість, безтактовність, неухважність, нестриманість, слабкий інтелект, низькі пізнавальні можливості.

Та цілком очевидно, що ідеального набору професійних якостей не має жоден вчитель-менеджер музичного мистецтва. Тому більш доцільно розглянути інтегровані професійні якості, які визначають цілісний характер, професійне обличчя вчителя-менеджера музичного мистецтва. Серед них найсуттєвішими є: відповідальність, емпатійність, рефлексія, креативність і самостійність.

Відповідальність, як зазначає В. Радул, – це, передусім, моральна якість особи, безпосередньо пов'язана із світоглядом особистості. Вона співвідноситься з такими моральними поняттями, як гуманізм, патріотизм, добросовісність, ініціативність, дисциплінованість, чесність, працелюбність, творча активність, здатність діяти, здатність до розумного самообмеження [9]. Відповідальність невіддільна від такої професійної якості, як емпатія, що надає можливість розкрити внутрішній світ дітей (вчителів), виявляти гуманне ставлення до них: доброзичливість, такт, турботу, чуйність.

Здатність до емпатії (від грец. *empathia* – співпереживання) різною мірою притаманна всім людям. У художній діяльності вчителя музики емпатія, як його професійна якість, надає можливість дистанційно спілкуватися з авторами мистецьких творів. Саме у процесі такого спілкування і відбувається декодування почуттів і думок авторів, співпереживання, здійснюється осмислення й інтерпретація художніх творів.

У роботі вчителя-менеджера музичного мистецтва така якість визначає його поведінку в роботі з людьми, його комунікативність, розвиває навички спілкування. Про керівників, яким притаманна така якість, говорять, що вони володіють психологічним тактом, який допомагає легко налагоджувати службові й особисті контакти, у більшості випадків забезпечує йому успіх у спілкуванні з людьми, сприяє формуванню правильного уявлення про людину, розумінню вчинків і дій підлеглих.

У менеджера педагогічної професії процеси емоційної ідентифікації, розуміння відносин, почуттів, психічних станів іншої особи шляхом співпереживання необхідно розвивати усвідомлено, разом з віком і досвідом за умов схожості поведінкових та емоційних реакцій учасників спілкування, застосовувати їх для практичного вирішення професійно-педагогічних завдань.

Інша професійна якість – рефлексія (від лат. *reflexio* – обернення назад). Це одна з найскладніших категорій психології. Історично це поняття зазнавало різних тлумачень. Зокрема, у музичній педагогіці рефлексія – це здатність вчителя «прогнозувати» її, тобто визначати шляхи вдосконалення. Педагогічну рефлексію визначають як передбачення вчителем себе в педагогічній ситуації та обґрунтування педагогічного рішення.

У діяльності вчителя-менеджера рефлексія асоціюється з «рефлексивним управлінням», на що вказує Т. Давиденко [3]. Таке управління вважається невід'ємною складовою міжособистісного спілкування, у процесі

якого відбувається переосмислення і перебудова навчальним закладом (класом) свого, набутого вже індивідуального досвіду, це самокерований розвиток можливостей свого внутрішнього й зовнішнього середовища.

Рефлексивне управління навчальним закладом (класом) є найважливішою умовою переходу школи з екстенсивного самокерованого розвитку на рівень інтенсивного самокерованого розвитку, воно створює умови, як зауважує В. Крижко, для рефлексії школою (класом) старого індивідуального досвіду з метою перебудови стереотипів своєї життєдіяльності і реалізації власної траєкторії самокерованого розвитку [5].

Суттєвою якістю вчителя-менеджера музичного мистецтва є креативність (новаторство), яка свідчить про високий рівень творчої ініціативності, результатом якої є вихід за межі усталеного погляду на розвиток педагогічних явищ у навчанні та вихованні учнів, про оригінальний підхід до інтерпретації творів мистецтв, яка ґрунтується на емпатії і рефлексії.

У цьому процесі, наголошує Т. Пляченко, реалізуються такі форми творчої діяльності як: уявлення (процес створення індивідом наочних образів, внутрішня активність, за допомогою якої він здійснює випереджувальне відображення дійсності); фантазія (мрії, мимовільні уявлення, які надають пізнавальному процесу різних смислових відтінків) та інтуїція (пізнання істини шляхом її прямого передбачення, без обґрунтування за допомогою доказів) [8, с. 48].

Новаторство надає можливість учителю-менеджеру планувати й приймати рішення, забезпечувати розвиток членів колективу, управляти змінами, бути лідером.

Розглядаючи феномен лідерства в колективі, представники американської школи менеджменту М. Вудкок та Д. Френсіс [1] вважають його вирішальною й унікальною управлінською якістю, яка визначає ефективність роботи керівника (викладача-менеджера). Завдяки лідерству зростає управлінський вплив на підлеглих, виявляючись у більш повному і точному виконанні директивних вказівок. Сутність феномена лідерства полягає в тому, що лідер не обов'язково має бути керівником установи чи закладу, лідером може стати й формальний керівник. За виразом Р. Кричевського, діловий лідер – це генератор ідей, мотиватор, майстер.

Між феноменами лідерства і керівництва багато спільного, стверджує В. Крижко. Передусім, вони є засобами координації й організації відносин між членами колективу. Лідерство поширене в системі формальних відносин (коли лідер – керівник) і в системі неформальних відносин (лідер не перебуває на керівній посаді). Лідер володіє «почуттям ліктя», уміє переконувати, заохочувати. Йому підпорядковуються, за ним ідуть навіть тоді, коли він не обіймає жодної керівної посади. Тому нерідко лідерство переростає у керівництво, а керівник – стає лідером [3, с. 120].

Для усвідомлення професійних особистісних якостей вчителя-менеджера музичного мистецтва цікавими видаються напрацювання В. Кан-Калика [4], який розглянув індивідуально-типологічні характеристики педагогів-новаторів і визнав, що «лідер» – яскрава особистість, здатна висунути цікаву, оригінальну ідею і повести за собою колектив, інших людей. «Генератор» створює численні зразки нового досвіду, має самостійну позицію, постійно акумулює у своїй практиці цікаві ідеї. «Ентузіаст» – постійно захоплений своєю діяльністю, запалює інших, готовий долати всі перешкоди на користь справі. «Дослідник» – постійно вивчає, аналізує педагогічну діяльність, обґрунтовує свої ідеї, експериментально перевіряє їх ефективність, вироблені методичні прийоми є результатом наукових пошуків.

Цікавою видається класифікація професійних типів, що здійснена Е. Костяшкіним, яка охоплює переважно організаційний склад особистості вчителя, характер його внутрішнього світу. Він визначає такі типи: емоційний, інтелектуальний, вольовий і організаторський. Емоційний тип відрізняється підвищеною здатністю відчувати стан дитини, співпереживати, тонко сприймати внутрішні збудники, конфлікти. Представник цього типу успішно працює з «важкими» учнями, до нього йдуть діти із своїми проблемами, роздумами. Зовні такі вчителі артистичні, натхненні, яскраво передають будь-яку інформацію. Інтелектуальний тип характеризується схильністю до наукової діяльності, перш за все, в галузі свого предмета. Йому притаманні ерудованість, теоретичний склад мислення, самостійність суджень та оцінок, вимогливість до себе й до інших, діти поважають таких вчителів. Вольовий тип виявляє чіткість і організованість у роботі, високу вимогливість, впевненість, наполегливість. Організаторський тип особистості вчителя автор вважає універсальним, здатним зацікавити і найкраще управляти різними видами діяльності учнів, розвивати їх здібності, допомагати їм у справах.

Іншу типологію Е. Костяшкін розробив на основі визначення рівня і характеру співпраці вчителя з учнями. «Педагог-прем'єр» не створює атмосфери співтворчості, не відчуває ансамблевості педагогічної праці, творить на самоті, його педагогічна творчість відбувається поза дітьми, тільки для нього. «Педагог-диригент» здатний створювати творчу атмосферу, захоплює дітей цікавими видами роботи, керує педагогічним процесом, але недостатньо виявляє індивідуально-особистісний підхід, не дбає про творчу самореалізацію кожного з учнів. «Педагог-дзеркало» постійно відображає найменші зміни у сприйнятті учнів, орієнтується на їх індивідуально-неповторні риси. «Педагог-режисер» – це найвищий рівень педагогічної співтворчості. Він вдало створює

загальний сценарій, цілісний сюжет педагогічної дії, формує її виконавський ансамбль, забезпечує водночас індивідуальне самовираження кожної дитини.

Зарубіжні дослідники також обґрунтовують типологію особистості вчителя, виділяючи при цьому три основні типи. Перший тип – учитель, який прагне розвивати особистість дитини; другий тип – учитель, зацікавлений тільки розумовим розвитком учнів; третій тип – учитель, діяльність якого має творчу, винахідницьку спрямованість, він прагне захопити учнів предметом, розвинути їх творчі можливості, а не просто передати їм знання, розвинути розумові здібності.

Розглянуті класифікації свідчать про неоднозначність, різноманітність ракурсів визначення, доводять необхідність враховувати типологічні характеристики для формування професійних якостей вчителя-менеджера музичного мистецтва, усвідомлюючи його індивідуальність та особливий стиль професійної діяльності.

Ще однією професійною якістю вчителя-менеджера є самостійність. Серед запропонованих десяти якостей здібного організатора російський психолог Л. Уманський називає саме цю. Вона, на його думку, дає можливість працювати в автономному режимі, відстоювати свою думку. Американські дослідники Т. Пітерс та Р. Уотермен теж серед найважливіших рис менеджера називають самостійність і винахідливість. У професійній діяльності вчителя-менеджера музичного мистецтва вона виявляється як сформована потреба в самореалізації, у виборі форм, методів, прийомів і видів та їх реалізації, у створенні і презентації різних форм художньо-педагогічної діяльності. Наявність самостійності надає можливість творчо організувати діяльність і доцільно використовувати свій час, вирішувати проблеми професійного саморозвитку, формувати індивідуальний стиль спілкування і керування.

Стиль – це внутрішня парадигма людини-менеджера, яка залежить від світогляду, цінностей, компетентності, характеру, темпераменту, професійно-особистісних якостей, здібностей, звичок, рівня домагань, уявлень про поведінку керівника, а також від особливостей застосування системи прийомів, методів і засобів керування. Виокремлюють такі стилі, як демократичний, авторитарний, ліберальний і харизматичний.

Усе сказане переконує у важливості формування професійних якостей у майбутніх вчителів-менеджерів у процесі їх фахової підготовки.

Способами вдосконалення професійних якостей майбутніх вчителів-менеджерів музичного мистецтва в умовах вищого навчального закладу можуть бути:

- постійне прагнення морального, духовно-культурного розвитку;
- активна участь у творчій навчальній і виховній роботі ВНЗ;
- постійний самоаналіз і самооцінка своїх дій, вчинків, бажань і цілей;
- наполеглива, організована і самостійна творча робота над досягненням близьких і далеких цілей;
- сформована потреба одержати і практично застосувати професійні, моральні і загальнокультурні цінностей;
- тісне спілкування з людьми, стосунки з колективом на принципах взаєморозуміння і взаємовідповідальності;
- формування і розвиток стійкої, справжньої професійної спрямованості, яка з часом переростає в педагогічне покликання;
- формування професійного іміджу, що посилює авторитет педагога-менеджера [7].

На педагогічний імідж впливає стиль педагогічної діяльності, спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, увиразнити його, презентувати свою особистість шляхом свідомого оволодіння спеціальними технологіями формування образу власного «Я».

Положення науки іміджології вказують на необхідність акцентувати на певних якостях, створюючи цей образ. Імідж учителя має відображати не всі його риси, а найбільш привабливі, які називають харизматичними. Завдяки харизматичним якостям майбутній вчитель зможе домогтися визнання, успіху, авторитету.

Органічно пов'язаними етапами формування іміджу є такі:

– I етап – 1 та 2 курси – створення в уяві ескізу-образу на основі спостереження під час пасивної практики в школі, вивчення літературних джерел, поглядів і суджень інших людей, авторитетних педагогів. Його слід неодноразово продумувати, як і засоби втілення.

– II етап – 3 та 4 курси – побудова практичного образу і поступове оволодіння ним на основі закономірностей та рекомендацій викладачів, практичне «вживання» в уявний образ відбувається під час активної педагогічної практики в школі.

– III етап – навчання в магістратурі (перші роки роботи в школі) – формування правдивого образу відповідно до уявлюваної моделі, злиття особистості магістранта (вчителя) із створеним образом, який починає реально виявлятися в роботі вчителя-менеджера музичного мистецтва [7].

Висновки... Отже, професіоналізм майбутнього вчителя-менеджера музичного мистецтва залежить від того, наскільки розвинені його професійні якості. Удосконалення їх відбувається як в умовах навчально-виховного

процесу, так і в самостійній творчій діяльності на основі уявлень студента про манеру педагогічної діяльності, її індивідуальний стиль та імідж професійної діяльності.

Література

1. Вудрок М., Френсис Д. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя – практика. // пер. с англ. – М. : Дело, 1991.– 320с.
2. Гузій Н.В. Основи педагогічного професіоналізму: навч. посіб. / Н.В. Гузій. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. – 156 с.
3. Давиденко Т.М. Рефлексивное управление школой: теория и практика. /– Т.М. Давиденко. – Москва- Белгород, 1995. – 251с.
4. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении: Кн. для учителя. / В.А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.
5. Крижко В.В. Теорія та практика менеджменту в освіті: навч. посіб. / Вид. 2-ге доопрацьоване / В.В. Крижко.– К. : Освіта України, 2005. – 256с.
6. Кричевський Р. Л. Психология лидерства: учеб. пос. /Р.Л. Кричевский. – М. : Статут, 2007. – 556 с.
7. Олексюк О.М. Вступ до спеціальності: музичне мистецтво. Модуль 2: навч. посіб. /О.М. Олексюк, Г.Г. Кондратенко, О.Д. Ляшенко. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 132 с.
8. Пляченко Т.М. Професійна діяльність керівника музично-інструментального колективу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Т.М. Пляченко. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 112 с.
9. Радул В.В. Діагностика особистості майбутнього вчителя: [монографія] / Валерій Радул. – К. : Вища школа, 1995. – 150 с.

Анотація

У статті розглянуто проблему формування професіоналізму у майбутніх учителів-менеджерів музичного мистецтва. Здійснено аналіз професійних якостей, їх класифікацію, розкрито способи їх удосконалення.

Аннотация

В статье рассмотрена проблема формирования профессионализма у будущих учителей-менеджеров музыкального искусства. Анализируются профессиональные качества, раскрываются способы их совершенствования.

Summary

The article focuses on proving professional-meaningful qualities of the future teachers-organizers of the musical art. The professional qualities of the future teacher-organizer are analyzed and the ways of their improvement are revealed.

Ключові слова: майбутній вчитель-менеджер музичного мистецтва, професіоналізм, професійні якості, стиль професійної діяльності, іміджологія.

Ключевые слова: будущий учитель-менеджер музыкального искусства, профессионализм, профессиональные качества, стиль профессиональной деятельности, имиджология.

Key words: the teacher-organizer of the music art, the professionalism of the teacher, the professionally-important qualities, the style of the professional activity, imigiology.

Подано до редакції 15.10.13.

УДК 373.3-051:378.046-021.68

© 2013

Примакова В.В.

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В нових демократичних умовах розвитку української держави і суспільства, в умовах постійно зростаючої економічної, політичної конкуренції та спрямованості до європейської інтеграції нагальним питанням визначається формування компетентних вчителів, здатних якісно та результативно виконувати професійні завдання і реалізовувати функції освіти. Підвищення ефективності діяльності педагогічних кадрів безпосередньо пов'язане з удосконаленням системи неперервної освіти.

Оскільки формування конкурентноспроможного фахівця передбачає його становлення як суб'єкта педагогічної діяльності впродовж усієї професійної кар'єри, зрозумілою стає необхідність детального аналізу змісту та механізмів професійного зростання вчителя, що зумовлюється запитамі і потребами сучасного суспільства. Саме тому останнім часом особливої актуальності в Україні набуває проблема професіоналізації вчителя, що потребує насамперед обґрунтування методологічних підходів до суб'єктного становлення майбутнього вчителя та подальшого професійного розвитку дипломованого фахівця в умовах неперервності освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Одними з перших до вивчення проблеми професіоналізації звернулися у своїх дослідженнях Б. Ананьєв,